

Ο Τοιχογραφίες του Ανελεήμονα

Χάρου στα Τζουμέρκα

Αναστασία Καρρά

Λέκτορας Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

1. Ο ποιητής Γιούστος Γλυκός

Σε περιοχές της Ελλάδας που κατείχαν οι Φράγκοι και οι Ενετοί κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα έζησαν αρκετοί Έλληνες ποιητές και στιχουργοί, οι οποίοι όπως είναι φυσικό επηρεάστηκαν από τη λογοτεχνία της εποχής τους. Ένας απ' αυτούς, γνωστός μέχρι τον 18^ο αιώνα αλλά μάλλον άγνωστος σήμερα, ήταν και ο Γιούστος Γλυκός από την Κορώνη.

Ο Γιούστος Γλυκός, γιός του Ιωάννη Γλυκού από την Κορώνη της Μεσσηνίας, πέθανε το 1522, δύο χρόνια μετά την ολοκλήρωση του μοναδικού του ποιήματος με τίτλο «Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή» (1520) και άλλα δύο χρόνια πριν από την πρώτη έντυπη έκδοσή του (Βενετία, 1524), η οποία φυλάσσεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Νεαπόλεως (Χάρτινος Κώδικας υι Β. 27, Σελίδες 1-12). Το «Πένθος Θανάτου», όπως είναι περισσότερο γνωστό το ποίημα του Γιούστου Γλυκού, είναι ένα ηθικοδιδασκτικό αριστούργημα, αποτελούμενο από 632 ομοικατάληκτους κατά διστιχία δεκαπεντασύλλαβους στίχους, το οποίο αναφέρεται στο πένθος των επιζώντων για το θάνατο των αγαπημένων τους προσώπων, στη ματαιότητα των εγκοσμίων και της επίγειας ζωής και στη, μετά θάνατον, επιστροφή των ενάρετων ανθρώπων στο Θεό, ανήκει δηλαδή στην ευρεία κατηγορία των *memento mori* (θυμήσου ότι θα πεθάνεις). Στο ποίημα παρελαύνουν όλα τα μοτίβα που βρίσκουμε στα έργα της κατηγορίας αυτής (το άστατο της τύχης, η ματαιότητα της δόξας και του πλούτου, ο ανάλγητος, δρεπανηφόρος Χάρος), με κυρίαρχο το *ubi sunt?* (:πού είναι;):

« Εις την αρχήν το σύνταγμα 'εναι δια να πενθούσι / Γυναίκες τους εχάσασιν
'ς το μέσον που τ'ακούση

Θέλει νοήσει της ζωής το μάταιον και τέλος / Επιστροφή προς τον Θεόν και παύεται το μέλος».

Το ποίημα του Γιούστου Γλυκού τελείωσε στις 5 Μαΐου 1520 και εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1524 στο τυπογραφείο του Στέφανου Σάβιο (Stephanus De Sabio) της Βενετίας, από τον Ζακύνθιο Δημήτρη Ζήνο. Ουσιαστικά ο Δημήτρης Ζήνος είναι αυτός που έβγαλε το ποίημα από την αφάνεια και ο οποίος, στηριζόμενος στους τέσσερις πρώτους στίχους που αναφέραμε πριν, πρόσθεσε τον τίτλο (το χειρόγραφο δεν είχε τίτλο) και τον πρόλογο, αποτελούμενο από 34 στίχους. [Υπό του Legrand αναδημοσιεύεται ένθ' ανωτ. ο υπό του Δημ. Ζήνου πρόλογος του ποιήματος, εν τω οποίω αναφέρεται: Ποίημα εστίν το έμπροσθεν κ' έβγαλμα κ' την Κορώνη από το Γιούστον τον σοφόν, τρέχουσιν δύο χρόνοι, [πού] τον νουν είχε φρόνιμον, πράξιν τε και θεωρία, κύρ Ιωάννου του Γλυκού, που' ναι εις απορία ... Δια να μάθετε λοιπόν 'ς τι τόπον ετυπώθη, πόνος και δεξιότητι, και ποίος το αναλώθη, Δημήτριος κατ' όνομα, Ζήνος το επινόμι. Ετούτο ετυπώθηκε με την δική μου γνώμη Γραικών υπάρχη γενεά, Ζακύνθου πατριώτης, 'ς την Βενετιάν εγένετον, το άνθος της [ολότης] ... Εν συνεχεία ο Legrand παρατηρεί: "Ce prologue nous apprend que l' auteur du Πένθος θανάτου s' appelait Juste, fils de Jean Glycos, avait vu le jour a Coron et etait decede en 1522, deux ans avant que parut la premiere edition de son joli poeme..."]([Ψηφιακό Αποθετήριο Ακαδημίας Αθηνών - Academy of Athens Digital Repository](#))

Νέες εκδόσεις του ποιήματος έγιναν και πάλι στη Βενετία το 1528, 1543 και 1564, οι δύο πρώτες από το τυπογραφείο της οικογένειας Σάβιο και η τελευταία από το τυπογραφείο του Ιάκωβου Λεονκίνου. Και οι 4 εκδόσεις του ποιήματος του Γλυκού, από τις οποίες διασώθηκαν αντίτυπα μόνο των τριών τελευταίων, ήταν εικονογραφημένες. Οι μεν τρεις πρώτες με μια ξυλογραφία,

η οποία έγινε με οδηγίες του ίδιου του ποιητή στους τελευταίους 617-632 στίχους του ποιήματος, η δε τέταρτη έκδοση του 1564, με μια τελείως διαφορετική με την προηγούμενη ξυλογραφία.

2. Η νεότερη έκδοση του ποιήματος από τον Γ. Ζώρα

Το « Πένθος Θανάτου» δεν είχε εκδοθεί μέχρι το 1940 που το έφερε ξανά στην επικαιρότητα ο Γεώργιος Ζώρας (Επιθεώρησις Ρώμης, 4, 1940, σελ. 501-514 και 576-582) και ουσιαστικά μέχρι το 1970 που το τύπωσε εκ νέου με εκτενέστατη εισαγωγή και σχόλια (Βιβλιοθήκη Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας, Νο 49). Η ξυλογραφία του Χάρου του Γιούστου Γλυκού, η οποία δημοσιεύτηκε από το Ζώρα (Πένθος Θανάτου, ΠΙΝΑΞ Γ' και ΠΙΝΑΞ Δ'), έχει κατά τον ίδιο την εξής σύνθεση: « Η εικόν παριστά ευρείαν έκτασιν γης, εις το βάθος της οποίας και εις υψηλότερον επίπεδον διακρίνεται αριστερά μεν κατωκημένη περιοχή (ίσως πόλις) και υψηλόν πολύφυλλον δένδρον, δεξιά δε ύψωμα με θάμνους. Εις χαμηλότερον επίπεδον και εις το έμπροσθεν μέρος της εικόνας υπάρχει ευρύς τάφος, πλήρης σκελετών, εξ ών διακρίνονται σαφώς τουλάχιστον εξ. Πέριξ του τάφου «στέκουν πλήθος άνδρες, γυναίκες, λυπηρά και με θλιμμένον ήθος», τινές μεν γονυκλινείς, άλλοι δε όρθιοι. Υπάρχουν νέοι αγένειοι ή και άνδρες ώριμοι την ηλικίαν, αντικρύζοντες τα οστά των σκελετών με έκφρασιν βαθείας περισκέψεως και πόνου, ως και γυναίκες οδυρόμεναι και μοιρολογούσαι, εξ ων μία έχει υψωμένας τας χείρας εις στάσιν απελπισίας και επικλήσεως. «Ολίγο απάνω», εις υψηλότερον δηλαδή πεδίον και στηριζόμενος επί του χείλους του τάφου, ίσταται όρθιος και θριαμβευτής ο Χάρος, έχων μορφήν υψηλού και

σκελετώδους ανδρός, αποτροπαίου την όψιν, απειλητικού και ανοικτίρμονος, ως χαρακτηρίζεται εν τω στιχουργήματι :

«εσύ για μέγας και πολύς και φοβερός βαστάσαι / Και εμείς οι κακορρίζικοι όλοι φοβούμενά σε».

3.Η εικόνα του Χάροντα στο ποίημα του Γλυκού

Ο Γιούστος Γλυκός στην πρώτη σελίδα του ποιήματός του συμβουλεύει να τυπωθεί ο Χάρος οπλισμένος με τόξο, δρεπάνι και σπαθί μπροστά σε έναν τάφο γεμάτο σκελετούς, τους οποίους μοιρολογούν οι συγγενείς τους :

«Το πρώτον φύλλον, πρόσεχε, άγραφον να τ'αφήσης / Και τάφον ένα δολερόν 'ς αυτό να ζωγραφίσης

Να γέμη στιάτα ανθρωπινά και γ'ρω ας στέκουν πλήθος / Άνδρες, γυναίκες, λυπηρά και με θλιμμένον ήθος.

Και ολίγω απάνω ας στέκεται ο Χάρος και ας βαστάζη / Των τριών λογίων τα άρματα εκείνα που μας σφάζει:

Το δρέπανον και το σπαθί, δοξάρι με σαγίτες / Και ομπρός του ας είναι κεφαλές, και ας δείχνη ότι πατείτες.

Και τους στίχους όπου βάνω, γράφε από τον Χαρ' απάνω: / Άνθρωποι, μη θαυμάζετε, ξεύροντα 'τ' ειμ' εχθρός σας;

Κ'ημέρα νύχτα πάντοτε δεν χ' το πλευρό σας, / Με πάντα τρόπο θέλοντα χ' τον κόσμο να σας βγάλω,

‘τι αυτού που κείτονται και αυτοί βιάζονται να σας βάλω. / Ούτως γαρ ένι πρόσταγμα και ορισμός Κυρίου,

Δια την πλάνην του Αδάμ και δόλον του θηρίου».

Ο οπλισμός του Χάρου στο ποίημα είναι ποικίλος. Όπως λέγει ο ποιητής « βασιτάζη των τριών λογών τα άρματα, εκείνα που μας σφάζει», ήτοι το δρέπανον, το ξίφος και το τόξο μετά βελών. Ακριβέστερον δε, διά της δεξιάς χειρός κρατεί το δρέπανον, διά της αριστεράς το τόξον με βέλη, ενώ η σπάθη κρέμαται, ουχί όμως ως η ρομφαία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, αλλ’ από της οσφύος, εντός πολυτελούς θήκης, ενθυμίζουσα μορφήν μεσαιωνικού δυτικού ιππότου. Επιπλέον από του αριστερού μηρού εξαρτάται είδος μακράς φαρέτρας, εν τη οποία φυλάσσονται θανατηφόρα βέλη. Τέλος υπεράνω της εικόνας αναγιγνώσκονται οι μνημονευθέντες στίχοι, περιλαμβάνοντες τους λόγους, τους οποίους λέγει ο Χάρος μετά τινος δόσεως υπερηφανείας αλλά και υπό τύπον απολογίας. Πράγματι, απευθυνόμενος προς τους οδυρόμενους άνδρας και γυναίκας, τονίζει ότι δεν πρέπει να εκπλήσωνται, αν ούτος νυχθημερόν επείγεται να θανατώνη και να μεταφέρη εις τον Άδην τα θύματά του, διότι η πρωτοβουλία δεν ανήκει εις αυτόν, όστις περιορίζεται απλώς εις την εκτέλεσιν θείας προσαγής, προς τιμωρίαν των θνητών ένεκα του προπατορικού αμαρτήματος.»

Απεικόνιση του Χάρου, ξυλογραφία σε στιχούργημα του Γιούστου Γλυκού στην έκδοση του 1528.

Πιο συγκεκριμένα στο χαρακτηριστικό που κοσμούσε το στιχούργημα του Γιούστου Γλυκού στην έκδοση του 1528 και του 1543 υπάρχει η σκελετωμένη μορφή του Χάρου, που πατά πάνω σε μια ανοιχτή σαρκοφάγο. Η μορφή του θανάτου κυριαρχεί στον χώρο, καθώς είναι ψηλότερη από τα στοιχεία που περιβάλλουν και συμπληρώνουν το τοπίο, τόσο τα έμψυχα (τους ανθρώπους που θρηνούν δίπλα από τη σαρκοφάγο), όσο και τα άψυχα (τους μικρούς λοφίσκους, τους θάμνους, ακόμη και το δέντρο, που βρίσκεται στα δεξιά της μορφής). Στο μηρό της σκελετωμένης μορφής στα αριστερά κρέμεται ένα μεγάλο ξίφος και μια θήκη για τα βέλη. Η μορφή κρατά στο δεξί της χέρι ένα τεράστιο δρεπάνι και μια θήκη για τα βέλη και στο αριστερό της ένα τόξο, στο κέντρο του οποίου βρίσκονται στερεωμένα δύο

βέλη. Αριστερά της σκελετωμένης μορφής (δεξιά για τον θεατή), στο χαρακτηριστικό, βρίσκονται τέσσερις μορφές: μία ανδρική και τρεις γυναικείες. Η πρώτη, η ανδρική, βρίσκεται στη στενή πλευρά της σαρκοφάγου και την κρατά με τα δύο του χέρια, καθώς σκύβει πάνω της. Η πρώτη γυναικεία μορφή με το αριστερό της χέρι κρατά το φέρετρο και ακουμπά το δεξί στη δεξιά παρειά του προσώπου της. Η επόμενη μορφή έχει τα χέρια υψωμένα και η τελευταία, που βρίσκεται πιο κοντά στον Χάρο, έχει χαμηλωμένο το βλέμμα, στραμμένη την κεφαλή προς τα αριστερά και σταυρωμένα τα χέρια.

Στα δεξιά της σκελετωμένης μορφής (αριστερά για τον θεατή), στο χαρακτηριστικό, βρίσκονται τέσσερις μορφές, τρεις ανδρικές και μία γυναικεία. Η πρώτη ανδρική - η πιο κοντινή στη σκελετωμένη μορφή - έχει νεανικό πρόσωπο, με λυπημένη έκφραση, μαλλιά που φτάνουν ως τον αυχένα και φορά καπέλο. Με το αριστερό χέρι δείχνει τον σκελετό, που βρίσκεται μπροστά στη σαρκοφάγο. Ακριβώς δίπλα του βρίσκεται η δεύτερη ανδρική μορφή, που έχει σκύψει σχεδόν μέσα στη σαρκοφάγο (το πρόσωπό της ακουμπά πάνω της), με τα χέρια της ακουμπά τους σκελετούς, ενώ στο κεφάλι φορά ένα τριγωνικό καπέλο. Τρίτη στη σειρά βρίσκεται μια μορφή - μάλλον γυναικεία - η οποία έχει κοντά μαλλιά, φορά καπέλο, ακουμπά με το πηγούνι πάνω στη σαρκοφάγο και στρέφει το βλέμμα στο εσωτερικό της. Τέλος, στην άκρη της σαρκοφάγου στην επιμήκη πλευρά βρίσκεται μια ανδρική μορφή με γενειάδα και καπέλο με ψηλό γείσο, η οποία δείχνει και με τα δύο χέρια προς τους σκελετούς, που βρίσκονται μέσα στη σαρκοφάγο.

4.Οι τοιχογραφίες με τον Ανελεήμονα Χάρο στα Τζουμέρκα

Η ευρεία κυκλοφορία των τριών πρώτων εκδόσεων του ποιήματος του Γλυκού, ακόμη και στα πιο απόμακρα μέρη της Ηπείρου, αποδεικνύεται από

την ύπαρξη στο Βόρειο τοίχο του παρεκκλησίου του Προδρόμου της Μονής Βύλιζας Ματσουκίου, μιας τοιχογραφίας, η οποία αποτελεί πιστό σχεδόν αντίγραφο της ξυλογραφίας του. Αυτό το γεγονός σημαίνει ότι είτε κάποιος αντίτυπο του ποιήματος υπήρχε στην πλούσια βιβλιοθήκη του μοναστηριού ή θα έτυχε να το είχαν υπ' όψιν τους οι αγιογράφοι του Παρεκκλησίου. Την τοιχογραφία του Χάρου και την ομοιότητά της με την ξυλογραφία του Γιούστου Γλυκού πρόσεξαν αρχικά ξένοι επισκέπτες στην περιοχή και στη συνέχεια ο Δημήτριος Καλούσιος, ο οποίος και τη δημοσίευσε με σχετικά σχόλια στο βιβλίο του «Η Βύλιζα» (σελ. 78-81). Η ίδια όμως τοιχογραφία, μισοκατεστραμμένη ανακαλύφθηκε από τον Δημήτρη Καμαρούλια στο Βόρειο τοίχο του πρόναου του Καθολικού της Μονής Εισοδίων της Θεοτόκου στο γειτονικό χωριό των Μελισσουργών. Η τοιχογραφία αυτή μέχρι τότε δεν μνημονεύονταν ούτε από τον Δ. Καλούσιο, ούτε από τον Νικόλαο Παπακώστα ο οποίος είχε ασχοληθεί ιδιαίτερα με την συγκεκριμένη Μονή (Ηπειρωτική Εστία, 10, σελ 387-393, 1961 και Ηπειρωτικά, σελ. 349-375, 1967).

Οι τοιχογραφίες και στις δύο Μονές, της Βύλιζας και των Μελισσουργών έχουν την ίδια επιγραφή « Ο ΑΝΕΛΕΗΜΩΝ ΧΑΡΟΣ». Η επιγραφή αυτή δεν υπάρχει στο ποίημα του Γλυκού και κατά πάσα πιθανότητα θα πρέπει να προέρχεται από την δημοτική μας ποίηση, όπως στο δημοτικό τραγούδι

Ο Χάρος ο ανελεήμονας / Παίρνει ψυχές στον Άδη,

Παίρνει κορίτσια κι άγουρους / Παίρνει και παντρεμένες»

Ο Χάρος στη Ορθόδοξη εικονογραφία, τη λαϊκή τέχνη και τη δημοτική ποίηση, εμφανίζεται συνήθως καβαλάρης και οπλισμένος με ένα μόνο όπλο, όπως τόξο με βέλη, ξίφος, σπαθί, μάχαιρα, λόγχη, ακόντιο ή δρεπάνι. Τα

συνηθέστερα δε όπλα του είναι το δοξάρι και το δυτικής προέλευσης δρεπάνι. Η απεικόνιση του Χάρου με δύο όπλα- δοξάρι και ακόντιο- είναι σπάνια, ενώ με τρία -τόξο, σπαθί και δρεπάνι- ακόμη σπανιότερη. Ωστόσο, κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα, εικόνες του Χάρου οπλισμένου με τρία όπλα, θα πρέπει να ήταν συνηθισμένο φαινόμενο και να κυκλοφορούσαν ευρύτατα στα λαϊκά στρώματα της Δύσης. Αυτό δε αποδεικνύεται, όχι μόνο από το ποίημα του Γλυκού, στο οποίο συμπληρωματικά αναφέρεται (στίχοι 217-220)

«Να βάλεις κάτω το σπαθί, ν' αφήκης το δοξάριν, / Να ρίξης τες σαγίτες σου, δεν θέλομ' άλλην χάριν.

Και το δρεπάνι οπού βαστάς, καθώς σε ζωγραφίζουν, / Έφες το πλέον, μεν το κρατής, ότι όλοι σε κακίζουν»,

αλλά και από το ποίημα «Το θανατικόν της Ρόδου», του Ρόδιου ποιητή Εμμανουήλ Γεωργιλά (15^{ος} αιώνας)

«Πολλοί σ' εξωγραφήσασιν και κάθεσαι επάνω / Αμμή εγώ θωρώντα σε είμαι δια ν' αποθ' ανω...

Κρατών πασίλογ' άρματα και με τα δρέπανά σου»

Βλέπουμε δηλαδή ότι και στα δύο ποιήματα οι ποιητές τους αναφέρονται σε ζωγραφικούς πίνακες του Χάρου της εποχής τους τους οποίους προφανώς είχαν υπ' όψιν τους και τους μετέφεραν και στα έργα τους. Η τοιχογραφία «ΑΝΕΛΕΗΜΩΝ ΧΑΡΟΣ» στη Μονή της Βύλιζας έγινε, σύμφωνα με την επιγραφή που υπάρχει πάνω από την πόρτα της εισόδου σε αυτό, το 1737 από τους Καλαρρυτινούς αδελφούς Γεώργιο και Στέργιο. Ο ΑΝΕΛΕΗΜΩΝ ΧΑΡΟΣ εδώ είναι αντίγραφο της ξυλογραφίας του Γιούστου Γλυκού, από την

οποία διαφέρει σε ελάχιστες λεπτομέρειες, που έχουν σχέση με το τοπίο, την διάταξη των προσώπων γύρω από τον τάφο και τη διάταξη των σκελετών μέσα σ' αυτόν, ενώ και στις δύο παραστάσεις είναι γραμμένο το εξάστιχο

« Άνθρωποι, μη θαυμάζετε, ξεύροντα 'τ' εμ' εχθρός σας; / Κ' ημέρα νύχτα πάντοτε δεν χ' το πλευρό σας,

Με πάντα τρόπο θέλοντα χ' τον κόσμο να σας βγάλω, / 'τι αυτού που κείτονται και αυτοί βιάζονται να σας βάλω. Ούτως γαρ ένι πρόσταγμα και ορισμός Κυρίου, / Δια την πλάνην του Αδάμ και δόλον του θηρίου».

Η τοιχογραφία του Ανελεήμονα Χάρου στο παρεκκλήσι της Γέννησης του Προδρόμου στη Μονή Βύλιζας Ματσουκίου.

Η αντίστοιχη τοιχογραφία στο Καθολικό της Μονής των Μελισσουργών, σύμφωνα με την επιγραφή πάνω από τη θύρα του κυρίως ναού του έγινε το 1761, από τον εξ Άρτης αγιογράφο Αλέξιο: ΙΣΤΟΡΗΘΕΙ ΟΥΤΟΨ Ο ΘΕΙΟΨ Κ(ΑΙ) ΠΑΝΨΕΠΤΟΣ ΝΑΟΨ ΤΗΨ ΥΠΕΡΑΓΙΑΨ ΕΝΔΟΞΕΟΥ Κ(ΑΙ) ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗΣ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ «ΙΣΤΟΡΗΘΕΙ ΟΥΤΟΣ Ο ΘΕΙΟΣ Κ (ΑΙ) ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΕΝΔΟΞΕΟΥ Κ(ΑΙ) ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ / ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗΣ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΟΠΙΩΝ Κ(ΑΙ) ΕΞΟΔΩΝ ΤΩΝ ΕΥΣΕΒΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ / ΙΑΚΩΒΟΥ, ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ, ΧΡΗΣΤΟΦΟΡΟΥ, Κ(ΑΙ) ΣΕΡΑΨΗΜ ΤΩΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΩΝ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΩΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ Κ(ΑΙ) ΛΟΓΙΟΤΑΤΟΥ ΗΜΩΝ ΔΕΣΣΠΟΤΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΟΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡ / ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΔΕ ΤΟΥ ΑΝΩΘΕΝ ΚΥΡ ΙΑΚΩΒΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΨΞΑ ΕΤΟΣ ιδ' αν μαυήν σοι, και τίνος φήλε πόνος, ταπηνού αλεξίου, εκ πώλεως άρτης».

Ο ΑΝΕΛΕΗΜΩΝ ΧΑΡΟΣ της Μονής Μελισσουργών είναι πιο απλός, με λιγότερα πρόσωπα γύρω από τον τάφο, λιγότερους σκελετούς μέσα σ' αυτόν και χωρίς το απολογητικό του εξάστιχο.

Η

Τοιχογραφία του Ανελεήμονα Χάρου στην Ι.Μ. Εισοδίων της Θεοτόκου στους Μελισσουργούς.

Από τα παραπάνω, καθώς και από τις χρονολογίες αγιογράφησης των μοναστηριών, φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι η τοιχογραφία της Μονής Βύλιζας είναι πιστό αντίγραφο της ξυλογραφίας του βιβλίου του Γλυκού ενώ αυτή της Μονής Μελισσουργών είναι απλοποιημένο αντίγραφο εκείνης της Μονής Βύλιζας. Καλό θα είναι δε να αναφέρουμε ότι μια ακόμη παρόμοια τοιχογραφία βρίσκουμε και στη Μονή του Αγίου Παντελεήμονα Αγίας στη Λάρισα.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να ισχυριστούμε ότι η τοιχογραφίες του ANELEHMONTA XAPOY αποτελούν τις φωτογραφίες δυο διαφορετικών κόσμων που συναντήθηκαν στα Τζουμέρκα της Ηπείρου και όχι μόνο. Φωτογραφίες που δείχνουν τη μεταμόρφωση του αρχαιοελληνικού χάροντα στον σκελετωμένο χάροντα του Μεσαίωνα. Κι όλα αυτά μέσα από την ελληνική μεταβυζαντινή ποίηση σε τουρκοκρατούμενες περιοχές της Ελλάδας, όπως η Ήπειρος και η Θεσσαλία, που καθώς φαίνεται είχαν αρκετές διασυνδέσεις εμπορικά και πνευματικά με τον Δυτικό κόσμο.

Βιβλιογραφία

1. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΕΚ ΦΟΥΡΝΑ : Ερμηνεία της ζωγραφικής τέχνης. Εν Πετρούπολι, 1909, σελ. 123,124,130,210,214.
2. ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ Σ. Γιούστος Γλυκός - Πένθος Θανάτου, Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 04.03.2019
3. ΖΩΓΑ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ : Ο τοιχογραφικός διάκοσμος της Τράπεζας του Αγίου Παντελεήμονος Αγίας, Μεταπτυχιακή Εργασία, Παν. Θεσσαλίας, Βόλος, 2015
4. ΖΩΡΑΣ Γ. : Πένθος θανάτου (εκ του χειρογράφου III.B. 27 της Βιβλιοθήκης Νεαπόλεως. Επιθεώρησις (Ρώμης) 4, (1940), 501-514 και 576-582
5. ΖΩΡΑΣ Γ. : Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή. Βιβλιοθήκη Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας Νο 49, Αθήναι, 1970
6. ΚΑΛΟΥΣΙΟΣ Δ. : Η Ιερά Μονή της Παναγίας Βύλιζας του Ματσουκίου Ιωαννίνων, Τζουμερκιώτικα Χρονικά,σελ. 129-138, 2018.
7. ΚΑΜΑΡΟΥΛΙΑΣ Δ. : Ο Ανελεήμων Χάρος, Ηπειρωτική Εταιρεία, τχ. 204, σελ. 451-455, Σεπτέμβριος 1993.

8. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ Φ. : Έκφρασις της Ορθοδόξου Εικονογραφίας. Β' Έκδοση, τόμος Α', Αθήναι, 1979
9. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ Ν. : Η Ιερά Μονή Μελισσουργών Εισόδια της Θεοτόκου Ηπειρωτική Εστία, 10, 387-393, 1961
10. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ Ν. : Ηπειρωτικά Αθαμανικά, σελ. 349-375, Αθήναι, 1967
11. ΠΕΡΑΝΘΗΣ ΜΙΧ. : Μεγάλη Ελληνική Ανθολογία της Ποίσεως, Μεταβυζαντινή Ποίηση, Τόμος Α', 5^η έκδοση, σελ. 63-66, 101-102 και 119-120.

Copyright

© Αναστασία Καρρά

Η εργασία είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση επί χρημάτων και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή σε άλλη διασκευή, σύμφωνα με τον Ν.2387/1920 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/1993 και ισχύει σήμερα) και κατά τη διεθνή σύμβαση της Βέρνης (η οποία έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), χωρίς τη γραπτή άδεια του συγγραφέα.

ΑΡΤΑ 28.02.2021

